

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Ontluikend moreel besef bij driejarige kinderen: 'Bedankt voor het cadeau, maar mag hij er ook een?'

Tavecchio, L.

Publication date

2011

Document Version

Final published version

Published in

Kind en Adolescent Review

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Tavecchio, L. (2011). Ontluikend moreel besef bij driejarige kinderen: 'Bedankt voor het cadeau, maar mag hij er ook een?'. *Kind en Adolescent Review*, 18(3), 324-326.
http://www2.bsl.nl/secties/kind-en-adolescent/kar/kar_2011_3.pdf

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Signalementen

Ontluikend moreel besef bij driejarige kinderen: ‘Bedankt voor het cadeau, maar mag hij er ook een?’

Kinderen krijgen graag speelgoed, snoep of andere beloningen. Maar soms kan een cadeautje teleurstelling of zelfs boosheid oproepen wanneer andere kinderen meer of leukere cadeaus hebben gekregen. In de war raken door het krijgen van een cadeau wijst erop dat iemand zich bekommert om *relatieve* in plaats van absolute resultaten, hetgeen een essentieel onderdeel is van een gevoel van *eerlijkheid*. Samen met medeleven (sympathie) vormt ‘eerlijkheid’ een van de belangrijkste fundamenten van moraliteit, in zowel klassieke (o.a. Kohlberg, 1969) als meer recente psychologische theorieën over morele ontwikkeling (o.a. Hauser, 2006). Fiske (1991) stelde dat *equality matching* een van de vier aangeboren ‘relationele modellen’ is waardoor alle sociale relaties worden begrepen en vastgesteld. Fiske ging ervan uit dat *equality matching* zich rond het vierde levensjaar openbaart en het gedrag begint te beïnvloeden. Er is echter weinig bewijsmateriaal voorhanden over het bestaan van ‘eerlijkheid’ voor het vijfde jaar.

Om daar verandering in te brengen, bedachten LoBue, Nishida, Chiong, DeLoache en Haidt (2011) een experiment om na te gaan wanneer eerlijkheid zich voor het eerst manifesteert. Het onderzoek werd uitgevoerd bij 142 kinderen uit vier peuter/kleuterscholen, verdeeld in drie leeftijdsgroepen: 44 driejarigen, 64 vierjarigen en 34 vijfjarigen, onder wie 62 jongens en 80 meisjes. De meeste kinderen waren blank en afkomstig uit de middenklasse. Voorafgaand aan het onderzoek werden de kinderen per school aan paren toegewezen. Zo ontstonden 71 paren, waarvan 59 gematcht op sekse en leeftijd.

Het experiment verliep als volgt: tijdens de ‘opwarmfase’ speelden de kinderen (in paren) vijf minuten met een stapel blokken. De onderzoekster deed hieraan mee. Na afloop werd de kinderen gevraagd haar te helpen met het opruimen. Tijdens de zogenaamde ‘verdelingsfase’ kregen de kinderen stickers als beloning voor hun hulp bij het opruimen. Het doel van deze fase was om een *zeer ongelijke verdeling* van de beloning (i.c. de stickers) te creëren, zodat het ene, bevoor-

deelde, kind vier stickers kreeg en het andere, benadeelde, kind slechts twee. De onderzoekster benadrukte dit nog eens door te zeggen: ‘Eén sticker voor Rob (eerste kind), één sticker voor Peter (tweede kind), twee stickers voor Rob, twee stickers voor Peter, drie stickers voor Rob, vier stickers voor Rob.’ De stickers werden daarna zo neergelegd dat de kinderen ze duidelijk konden zien. Hierna pauzeerde de onderzoekster ongeveer zeven seconden zonder de kinderen aan te kijken, om ze de gelegenheid te geven spontaan op de ongelijke verdeling te reageren. Om reacties uit te lokken werd vervolgens een aantal prompts gegeven, zoals ‘Is dat OK?’, ‘Hoeveel stickers heb jij?’ (tegen het bevoordeelde kind), ‘Hoeveel stickers heb jij?’ (tegen het benadeelde kind). ‘Hebben jullie evenveel stickers?’, ‘Is dat OK?’, ‘Is dat eerlijk?’, ‘Wat kunnen we eraan doen?’

In de ‘post-verdelingsfase’ pakte de onderzoekster twee nieuwe stickers uit de zak en gaf deze aan de benadeelde kinderen. Hierna beoordeelden twee (ten opzichte van de hypothesen) ‘blinde’ codeurs alle kernonderdelen van de video-opnamen op:

- *emotionele reacties*, op een schaal van ‘duidelijk ongelukkig’ (1) tot ‘erg gelukkig’ (5)
- *‘kijkgedrag’*, op een frequentieschaal (hoe vaak kijkt het kind naar eigen stickers en die van het andere kind en naar de onderzoekster tijdens en na het uitdelen van de stickers)
- *verbaal gedrag*, waarbij de antwoorden van het kind op de vragen ‘Is het OK?’ en ‘Is het eerlijk?’ werden beoordeeld op ‘eerlijkheid’ (kind gebruikt woorden als ‘eerlijk’ of ‘gelijk’, of zinnen als ‘We moeten er evenveel hebben’), ‘wens’ (‘Omdat ik er vier wil’ of ‘Ik wil meer’), ‘impliciete vergelijking’ (‘Omdat hij er vier heeft’ of ‘Ik heb er maar twee’) en ‘onzeker of onzin’ (‘Ik weet het niet’ of ‘Omdat mama een sticker wil’).

Uit de resultaten komt naar voren dat de onderzochte kinderen, ongeacht hun leeftijd, negatief reageerden op wat door de onderzoekers ‘nadelige ongelijkheid’ wordt genoemd. Volgens LoBue c.s. betekent dit dat al op driejarige leeftijd een intuïtieve, affectieve reactie op oneerlijke verdelingen bestaat. Dat wil niet zeggen dat deze jonge kinderen een dergelijke reactie op die leeftijd ook duidelijk onder woorden kunnen brengen. Want het vermogen om over ‘eerlijkheid’ te praten en te vragen of de door hen waargenomen ongelijkheid ook kan worden hersteld neemt toe tussen de drie en de vijf jaar en bereikt voor de meeste kinderen pas op zesjarige leeftijd een redelijk niveau van competentie. De door de onderzoekers gehanteerde experimentele opzet sluit een verklaring op grond van hebberigheid of frustratie praktisch

uit. De specifieke antwoorden van de kinderen duiden erop dat een gevoel van 'eerlijkheid' tot de resultaten moet hebben geleid, omdat de kinderen vaak vroegen om een gelijke verdeling van de stickers. Geen enkel kind vroeg om alle stickers of vond dat hij ze allemaal moest hebben. Dit resultaat is in tegenspraak met de bewering van Fehr, Bernhard en Rockenbach (2008) dat vooral heel jonge kinderen gedrag vertonen dat sterk overeenkomt met hun eigen behoeften en wensen. De kinderen probeerden een ongelijke verdeling namelijk niet alleen te herstellen door om meer stickers te vragen, maar óók door hun eigen sticker aan het andere kind te geven. Zij het dat de driejarigen wat dit betreft nog niet verder gingen dan één sticker...

LoBue en haar collega's deden een leuk en interessant experiment dat zeker heeft bijgedragen aan onze kennis over 'ontluikende moraliteit' bij kinderen in deze vroege ontwikkelingsfase.

Louis Tavecchio

Literatuur

- Fehr, E., Bernhard, H., & Rockenbach, B. (2008). Egalitarianism in young children. *Nature*, 454, 1079-1083.
- Fiske, A.P. (1991). *Structures of social life: The four elementary forms of human relations: Communal sharing, authority ranking, equality matching, market pricing* (pp. 381-408). New York: The Free Press.
- Hauser, M. (2006). *Moral minds: How nature designed our universal sense of right and wrong*. New York: HarperCollins.
- Kohlberg, L. (1969). Stage and sequence: The cognitive-developmental approach to socialization. In D. A. Goslin (Ed.), *Handbook of socialization theory and research*. Chicago, IL: Rand McNally.
- LoBue, V., Nishida, T., Chiong, C., DeLoache, J.S., & Haidt, J. (2011). When getting something good is bad: Even three-year olds react to inequality. *Social Development*, 20 (1), 154-170.